

Analiza dezinformării prezente în spațiul online al Republicii Moldova privind activitatea NATO și UE

Elena MÂRZAC
Rodica PANȚA
Sanda SANDU

Spațiul informațional al Republicii Moldova abundă în elementele de propagandă și manipulare anti - Vest (cu precădere despre Uniunea Europeană și NATO) și în defavoarea intereselor naționale ale Republicii Moldova. Narațiunile care circulă în spațiul informațional (mai ales online) sunt puternic influențate de geopolitică, mediul de securitate regional, războiul din Ucraina și au crescut substanțial în contextul campaniei electorale din acest an.

Rețelele de socializare reprezintă cu siguranță teren fertil pentru răspândirea dezinformării. Știrile false răspândite prin intermediul social media pot avea un număr semnificativ de efecte negative asupra securității naționale și umane, cauzate de gradul de influență pe care îl pot exercita asupra opiniei publice.

Cercetările și analizele efectuate de experții și expertele Platformei pentru Inițiative de Securitate și Apărare [1], efectuate pe parcursul anilor au demonstrat că: dezinformarea are un impact negativ asupra securității naționale și celei umane, polarizează societatea moldovenească pe diverse criterii, subminează/ împiedică politic realizarea politicilor în domeniul securității și a procesului democratic, crează o „capcană de securitate” (nu este clar care este direcția și mijloacele de asigurare a securității) , influențează agenda și procesului decizional (de ex. împiedicarea participării în misiuni de pacificare, colaborarea cu anumite organizații sau parteneri, implementarea proiectelor de dezvoltare, dezvoltarea capacităților de apărare etc), diminuează încrederea în instituțiile statului și condiționează nerespectarea regulilor impuse de către acestea (de ex. perioada pandemică).

Odată cu inventarea internetului și mai ales a rețelelor de socializare, propaganda și dezinformarea au devenit mai puțin costisitoare, fără limitarea canalelor de difuzare, fiind accesibilă tuturor și permit anonimatul. Un cetățean ordinar poate fi un creator și distribuitor de informații și implicit a propagandei. Internetul și rețelele sociale au devenit principalele vârfuri de lance a acestei propagande noi, atât a propagandiștilor societali cât și guvernamentali. De asemenea, blogurile, site-urile false sunt instrumente propagandistice moderne. Mesajele propagandistice sunt repetate pe web, ceea ce expun indivizii timp îndelungat la mesaje constanta trolilor, care le modifi că comportamentele.

“

Rețelele de socializare influențează caracteristicile cognitive ale oamenilor și îi determină să selecteze informația ce este în concordanță cu concepțiile lor preexistente, și să respingă ce este în dezacord cu ele. Asociat propagandei, fenomenul fake news devine instrument de propagandă în măsura în care sursa este necunoscută, rău intenționată și are ca scop să dezinformeze, să manipuleze, construiește un monolog unidimensional și polarizează societatea. Youtube, Facebook, Telegram și Tik Tok sunt platforme fertile pentru difuzarea globală a fakenews.

Pe parcursul secolului XXI s-au înregistrat suficiente exemple (conflictul din Siria, propaganda ISIS, Brexit-ul, alegerile prezidențiale americane din 2016 și 2020 și bineînțeles infodemia de Coronovirus) care ne confirmă existența unei forme noi a propagandei cât și necesitatea de a interveni în acest mediu online nereglamentat, de a găsi modalități de a coordona puterea nelimitată pe care diverși actori din spațiul online o au asupra publicului sau chiar de a limita impactul acestor transformări asupra instituțiilor statului, democrației etc. O acțiune propagandistică eficientă în mediul online presupune o analiză atentă a acestuia și a individului țintă, a grupurilor din spațiul virtual, a legilor de

[1] www.pisa.md/publicații

formare și dezintegrarea lor, a influențelor de masă, a limitelor pe care le impune cadrul social.

Încă într-un Raport publicat în 2020 de Centrului Român pentru Politici Europene se arată că Moldova este una din țările europene cele mai afectate de campaniile de dezinformare care vin din Federația Rusă [2], conținutul cărora este preluat și promovat de unii politicieni moldoveni și reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe, precum și de mass-media pro-rusă. În acest sens, Moldova este un loc de testare pentru proiecția influenței ruse în Europa de Est și una dintre țările cele mai expuse și vulnerabile la războiul informațional al Kremlinului [3].

Societatea Republicii Moldova este una eterogenă, fragmentată lingvistic și religios, inclusiv are modalități diferite de raportare la evenimentele majore care s-au desfășurat pe parcursul secolului XX (de exemplu Al doilea Război Mondial, prăbușirea URSS, extinderea NATO). O bună parte din populație este nostalgică după perioada sovietică. De asemenea mai există și caracteristici ale mediului care facilitează receptarea de fake news sau altor forme de dezinformare venite dinspre Kremlin. Una dintre cele mai semnificative și cu un impact constant și considerabil este prezența comunității vorbitoare de limbă rusă cu toate consecințele politice care derivă de aici: organizare politică, partide etnice, leverage cultural al Moscovei etc. Asociată cu cunoașterea pe scară largă a limbii ruse în rândul populației, acești doi factori contribuie la crearea unui spațiu informațional propice consumului direct a produselor mediatic rusești, fără costuri suplimentare de traducere. În contextual situației excepționale o parte de canalele TV au fost închise, dar o bună parte dintre ele continuă să funcționeze în mediul online, spațiu unde dezinformarea este facilitată de noile tehnologii. Indiferent dacă vorbim de știri sau emisiuni de divertisment, acestea prezintă o imagine doar în variant rusă a diverselor probleme globale sau regionale, fiind intens promovate.

Republica Moldova este una din țările lumii în care internetul mobil și cel prin rețele sociale este unul care funcționează bine și este accesibil, dar informațiile disponibile în mediul online pot fi denaturate, viciate de știri false (fake news), tot mai prezente, în ciuda unor măsuri luate în contextul războiului din Ucraina. În același timp, noile tehnologii au și o contribuție însemnată în eforturile de limitare a efectelor știrilor false prin elaborarea mecanismelor de verificare automată a credibilității informațiilor prin evaluarea surselor pe flux până la cea de origine.

Tehnologiile de influențare a opiniei publice, elaborate și testate inițial în Federația Rusă sunt utilizate în Republica Moldova de mai mulți ani. Dar ele s-au intensificat considerabil după începutul războiului din Ucraina și au cunoscut o creștere impresionantă în perioada electorală din acest an. Manipularea și dezinformarea sunt interconectate cu preferințele politice ale oamenilor, percepțiile și acțiunile care rezultă din acestea, iar preferințele politice ale moldovenilor sunt determinate în mare parte de dezvoltarea social-economică a societății și actorii politici care înțeleg această logică o folosesc în scopul influențării și manipulării electoratului.

Barometrul Opiniei Publice realizat în toamna anului 2022 a furnizat niște date incredibile, conform cărora o treime din cetățenii Republicii Moldova au găsit o justificare pentru războiul Rusiei împotriva Ucrainei, inclusive justificare faptului că Rusia ucide civili.

[2] Identificarea, expunerea și deconstruirea campaniilor de dezinformare și știri false promovate de Federația Rusă în Republica Moldova și regiunea extinsă a Mării Negre. <https://www.crpe.ro/ro/identificarea-expunerea-si-deconstruirea-campaniilor-de-dezinformare-si-stiri-false-promovate-de-federatia-rusa-in-republica-moldova-si-regiunea-extinsa-a-marii-negre/>

[3] Dezinformarea ca armă îndreptată împotriva securității naționale. <https://api.md/ro/dezinformarea-ca-arma-indreptata-impotriva-securitatii-naționale/>

Aceste date au demonstrat efectul evident al propagandei care se desfășoară nu doar prin mass-media. Majoritatea cetățenilor demult nu se informează din sursele tradiționale mass-media și fără îndoială rețelele sociale sunt cel mai mare pericol de dezinformare, canalele de Telegram și alte platforme prin intermediul cărora se diseminează aceste dezinformări [4].

În documentul elaborat de către Serviciul de Informații și Securitate (SIS) "Evaluarea implicării Federației Ruse în procesele electorale din Republica Moldova în 2024-2025" [5] se menționează că Federația Rusă își menține drept scop strategic atragerea Republicii Moldova în zona sa de influență. În această ordine de idei, obiectivele tactice urmărite pentru următorii doi ani sunt:

2024

compromiterea referendumului pentru integrare europeană, imixtiune în cadrul alegerilor prezidențiale, precum și compromiterea candidaților politici care se asociază cu acesta.

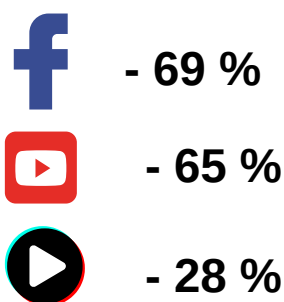
2025

accederea partidelor politice aflate sub influența Federației Ruse în Parlamentul Republicii Moldova cu scop de a crea o majoritate pro-rusă sau cel puțin moderată față de integrarea europeană.

SIS menționează 3 modalitățile de realizare ale acestor obiective: susținerea actorilor politici aflați sub control direct sau indirect al Federației Ruse, crearea mai multor crize, cu magnitudini diferite, în mai multe domenii ale vieții sociopolitice. Cea de a treia modalitate este cea supusă analizei de către noi și se referă la - atac informațional de amploare pentru a amplifica efectul psihologic al crizelor prin utilizarea pe larg a rețelelor sociale, în special canalele de Telegram, tentative de a restabili sau de a construi canale TV pentru a propaga mesajele necesare și plasarea în spațiul public a informațiilor false, dar cu impact mediatic major [6].

Spațiul informațional a fost pe parcursul anului 2024 și va continua să fie și în anul următor principalul instrument de influență, gestionat atât la nivelul serviciilor speciale ruse (centrele de propagandă controlate de aceștia), cât și la nivelul actorilor social-politici din R. Moldova (de sine stătător), conectați cu factorul rus.

În conformitate cu sondajul de opinie realizat în august se atestă o creșterea a numărului de moldoveni care sunt abonați pe Telegram, TikTok, unde se înregistrează o creștere a numărului în creștere al canalelor promoționale de propagandă (Tik Tok, clasându-se pe locul 3 după Facebook și Youtube cu 28 %, ca fiind surse de informare a moldovenilor (Facebook – 69 %, Youtube 65 %)) [7].

Pentru comparație, în ianuarie 2022, în conformitate cu rezultatele unui sondaj realizat de compania sociologică iData, topul rețelelor de socializare erau în felul: Facebook – 90,2 %; Instagram – 45,9 %; Odnoklassniki [8] – 33,5 %; Tik-Tok – 25,5 %; Telegram – 18,5 % [9].

[4] Rețelele sociale reprezintă cel mai mare pericol de dezinformare. <https://stiri.md/article/social/opinii-retelele-sociale-reprezinta-cel-mai-mare-pericol-de-dezinformare>

[5] Evaluarea implicării Federației Ruse în procesele electorale din Republica Moldova în 2024-2025. <https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Scenarii%20de%20influen%C8%9B%C4%83%202024-2025.pdf>

[6] Ibidem

[7] Sondaj IRI: De unde se informează moldovenii? Facebook, YouTube și TikTok, principalele aplicații media utilizate. <https://agora.md/2024/07/17/sondaj-iri-de-unde-se-informeaza-moldovenii-facebook-youtube-si-tiktok-principalele-aplicatii-media-utilizate>

[8] În conformitate cu sondajul din 2024, doar 7%

[9] Top 5 rețele sociale folosite de moldoveni în ultima lună. Facebook și Instagram stau ferm pe poziții. <https://diez.md/2022/01/26/sondaj-top-5-retele-sociale-folosite-de-moldoveni-in-ultima-luna-facebook-si-instagram-stau-ferm-pe-pozitii/>

Falsurile care au apărut pe parcursul acestui an, tot mai des sunt îndreptate spre erodarea încrederii în instituțiile statului și asocierea diverselor activități ilicite ale guvernării cu procesul de integrare europeană. De asemenea, a apărut un număr mare de pagini anonime pe Facebook cu caracter radical/extremist, cu scopul incitării, testării reacțiilor/evaluării asupra numărului de susținători, iar în presa scrisă și online, sunt publicate pretense investigații jurnalistice sau cercetări pe probleme de interes public prioritar pentru R. Moldova, inclusiv în spațiul informațional occidental. În domeniul televiziunilor se obsevă deschiderea unor noi televiziuni sau achiziționarea unor din cele existente, migrarea conținutului propagandistic de la un canal la altul în cazul aplicării sancțiunilor/retragerii licenței, trecerea produselor TV pe dimensiunea spațiului virtual [10].

Printre narativele false referitor la activitatea NATO și mai ales UE care s-au regăsit au fost: „integrarea europeană a R. Moldova este echivalentă cu pierderea neutralității și dezghețarea conflictului militar transnistrean”; „se va da ordin ca moldovenii să plece la război în Ucraina”; - „se vrea ca R. Moldova să intre în NATO și să facă unirea cu România”.

Unele dintre cele mai proeminente narațiuni FIMI răspândite de actorii pro-rusi din Moldova, în conformitate cu Declarația Misiunii de evaluare preelectorală a Institutului Național Democrat pentru alegeri prezidențiale și referendumului constituțional: „Moldova este condusă de străini și puteri occidentale”, „Guvernul pro-european instalează o dictatură”, „Maia Sandu reprezintă războiul”, „Guvernul actual nu este cu adevărat pro-european, dar folosește UE pentru a-și acoperi activitățile ilegale”, „Aderarea la UE face ca moldovenii să-și piardă valorile morale și să devin homosexuali”, „Moldova își va pierde suveranitatea dacă aderă la UE”, „Următorul referendum constituțional privind aderarea la UE este ilegal”, și altele [11].

În cadrul proiectului Contracurarea dezinformării: Răspunsul societății civile la narațiunile false despre NATO și Uniunea Europeană experții din cadrul proiectului au identificat și explicat **6 narațiuni false** despre aceste organizații care sunt prezente în spațiul informațional:

FAKE

Moldova va avea aceeași soartă ca Ucraina, dacă dorește să adere la NATO/UE

FAKE

Moldova nu are nevoie de suportul NATO pentru a-și dezvolta capacitățile de apărare

FAKE

NATO aduce război

FAKE

Aderarea la UE înseamnă aderarea la NATO

FAKE

Moldova va pierde suveranitatea dacă aderă la Uniunea Europeană

FAKE

Aderarea la UE va duce la pierderea identității naționale a Moldovei

[10] Evaluarea implicării Federației Ruse în procesele electorale din Republica Moldova în 2024-2025, p. 1

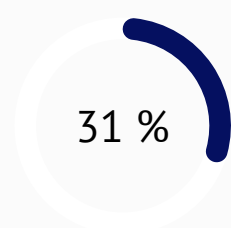
[11] Declarația Misiunii de evaluare preelectorală a Institutului Național Democrat pentru alegeri prezidențiale și referendumului constituțional. <https://www.ndi.org/sites/default/files/FINAL%20NDI%20Moldova%20PEAM%20Statement%202024%20RO.pdf>

Moldova se confruntă cu o percepție publică negativă despre NATO, influențată de factori istorici, geopolitici și dezinformare. Este important să înțelegem aceste percepții pentru a îmbunătăți relațiile și a asigura securitatea regională.

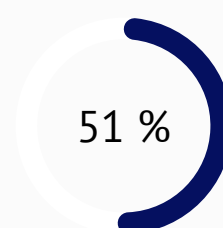
Scopul acestei analize este de a identifica și analiza narațiunile false despre NATO în Moldova și de a propune soluții pentru creșterea sprijinului public. Obiectivele includ demontarea miturilor, educarea publicului și promovarea beneficiilor parteneriatului cu NATO.

Moldova a stabilit relații cu NATO în anii 1990, dar parteneriatul a fost limitat de neutralitatea constituțională și influența rusă. Au existat inițiative precum Parteneriatul pentru Pace (PfP) și diverse programe de cooperare.

Conform ultimelor sondaje din Republica Moldova [12], **sprijinul pentru aderarea la NATO rămâne relativ scăzut**. Un sondaj din iulie 2024 arată că:

dintre cetățeni ar vota în favoarea aderării la NATO

dintre cetățeni ar vota împotriva aderării la NATO

Această reticență față de NATO este influențată de contextul geopolitic regional și de istoria neutralității constituționale a Moldovei. Totuși, relațiile cu NATO sunt apreciate pozitiv de 51% dintre respondenți [13], iar Moldova colaborează cu Alianța prin diverse programe de parteneriat, precum cel de securitate cibernetică și combaterea dezinformării

Există mai multe motive [14] pentru care unii moldoveni sunt sceptici sau nu cred în NATO. Aceste motive includ influențe istorice, politice, culturale și economice, precum și campanii de dezinformare. Iată câteva dintre motivele principale:

- Rusia a investit masiv în campanii de dezinformare pentru a discredita NATO și pentru a promova imaginea negativă a alianței. Mulți moldoveni au acces la surse media rusești sau pro-rusești, care promovează în mod constant narative anti-NATO.
- Teama că aderarea la NATO ar putea provoca reacții economice, politice sau chiar militare din partea Rusiei, care consideră extinderea NATO în fosta sferă de influență sovietică ca o amenințare. Precedentele regionale - cazul Georgiei și Ucrainei, care au suferit agresiuni din partea Rusiei după ce și-au exprimat dorința de a se apropia de NATO. Mulți moldoveni consideră că aderarea, dar și parteneriatul la NATO ar încălca principiul neutralității și vine în contradicție cu acest statut. O mare parte a populației nu este suficient de informată despre beneficiile și funcționarea NATO. Alimentată prin lipsa unor campanii de informare eficiente din partea guvernului și a societății civile pentru a educa cetățenii despre NATO.

[12] Sondaj sociologic al Institutului Republican Internațional (IRI) pentru iunie 2024, <https://www.iri.org/resources/national-poll-of-moldova-may-june-2024/>

[13] Barometrul opiniei publice. <http://bop.ipp.md/>

[14] Opinii și percepții privind ordinea publică, securitatea statului și colaborarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană și NATO. <https://pisa.md/wp-content/uploads/2023/06/Opinii-si-perceptii-privind-ordinea-publica-securitatea-statului-si-colaborarea-cu-Republicii-Moldova-cu-Uniunea-Europeana-si-NATO.pdf>

- Influența politică internă. Există partide politice (Partitul Socialist, partidul Sor etc) în Moldova care promovează o agendă pro-rusă și anti-NATO. Polarizarea politică internă face dificilă adoptarea unei poziții consensuale pro-NATO.
- Lipsa de campanii de informare obiectivă despre beneficiile parteneriatului cu NATO.

Percepția Publică în Moldova despre NATO

Studiile arată o susținere scăzută pentru NATO, influențată de dezinformare și legături istorice cu Rusia. Factori precum teama de reacții rusești și lipsa de informare contribuie la această percepție negativă.

Nivelul scăzut al culturii de securitate în societate și în cadrul clasei politice, comunicarea publică deficitară în domeniul securității și apărării, propaganda puternică diminuează sprijinul public și politic pentru acțiuni mai hotărâte de consolidare a securității și apărării și cooperarea cu NATO și UE. În plus, investițiile în consolidarea sectorului de securitate și apărare sunt nepopulare în societate, pot crea costuri de imagine (din cauza dezinformării și propagandei) pentru actorii politici și, prin urmare, descurajează politicile și acțiunile mai decisive.

În special, trebuie remarcat campaniile toxice de propagandă și manipulare îndreptate spre parteneriatele de securitate, acțiunile aliaților externi ai Republicii Moldova, precum și acțiunile, chiar intențiile, de consolidare a rezilienței. Chiar și subiectul neutralității constituționale este exploatat într-o manieră manipulativă pentru a descuraja sprijinul public pentru consolidarea capacităților de apărare sau alte acțiuni de fortificare a securității moldovenești.

Discursul agresiv anti-NATO al mass-mediei ruse din Republica Moldova este intens. Astfel, fiecare detaliu diplomatic sau administrativ al relației Chișinăului cu organizațiile internaționale a fost transformat într-un artificiu propagandistic. Transpunerea acestei constante retorici anti-NATO, susținută de toate canalele posibile, se reflectă mai ales în sondajele de opinie publică realizate în Republica Moldova, care au relevat o opoziție a populației față de o eventuală apropiere de Alianța Nord- Atlantică.

Principalele Narrative False

Printre falsurile sau manipulările demontate de Stopfals.md se numără informațiile că NATO adună tehnică militară la granița cu R. Moldova sau că ar urma să deschidă un laborator chimic în baza militară de la Băcioi, concentrarea în R. Moldova a zeci de mii de soldați NATO, și construirea unei baze militare NATO, dar și sutele de tancuri NATO care se îndreaptă spre Transnistria și Găgăuzia.

FAKE!

NATO aduce război:
Dezinformarea sugerează că aderarea la NATO provoacă conflicte, în ciuda dovezilor contrare din țările membre.

FAKE!

NATO vrea să controleze Moldova:
Mitul că NATO dorește să impună controlul asupra Moldovei este nefondat.

FAKE!

NATO impune costuri enorme:
Realitatea este că NATO sprijină modernizarea apărării fără a impune costuri disproporționate.

[12] Sondaj sociologic al Institutului Republican Internațional (IRI) pentru iunie 2024, <https://www.iri.org/resources/national-poll-of-moldova-may-june-2024/>

[13] Barometrul opiniei publice, <http://bop.ipp.md/>

[14] Opinii și percepții privind ordinea publică, securitatea statului și colaborarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană și NATO. <https://pisa.md/wp-content/uploads/2023/06/Opinii-si-perceptii-privind-ordinea-publica-securitatea-statului-si-colaborarea-cu-Republicii-Moldova-cu-Uniunea-Europeana-si-NATO.pdf>

FALS: Moldova va avea aceeași soartă ca Ucraina, dacă dorește să adere la NATO/UE

Grăunte de adevăr: Este adevărat că aspirațiile de integrare în UE și parteneriatul intens cu NATO ale unei țări aflate în proximitatea Rusiei pot genera tensiuni geopolitice. Rusia percepe extinderea NATO și UE în fostele republici sovietice ca o amenințare la adresa influenței sale în regiune. Rusia a reacționat agresiv la aspirațiile pro-occidentale ale Ucrainei. Plus, regiunea este caracterizată de o competiție intensă pentru influență între Rusia și Occident, iar țările din această zonă trebuie să navigheze cu atenție între aceste puteri.

Adevăr/Realitate: Afirmatia nu ia în considerare diferențele istorice și geopolitice. Cu atât mai mult că Ucraina este mai importantă strategic pentru Rusia, iar conflictul din Transnistria este înghețat și gestionabil diplomatic, spre deosebire de războiul activ din estul Ucrainei. Plus, Moldova nu are aceleași diviziuni interne și vulnerabilități ca Ucraina, iar interesele Rusiei în Moldova nu sunt la fel de mari.

Moldova nu este la fel de strategică din punct de vedere economic sau militar pentru Rusia, care își exercita influența prin presiuni economice sau politice, în loc de intervenții militare directe. Prin diplomație, reforme interne, sprijin internațional în procesul de integrare europeană și o politică externă proactivă pentru a-și asigura securitatea, Republica Moldova poate gestiona riscurile asociate cu aspirațiile sale europene și fortificarea parteneriatului cu NATO fără a suferi aceeași soartă ca Ucraina.

FALS: Moldova nu are nevoie de suportul NATO pentru a-și dezvolta capacitățile de apărare

Grăuntele de adevăr: În această narațiune falsă constă în recunoașterea faptului că Republica Moldova poate căuta și alte surse de sprijin pentru dezvoltarea capacităților sale de apărare, inclusiv prin parteneriate bilaterale, organizații internaționale și regionale, resurse proprii.

Adevăr/Realitate: Republica Moldova este situată într-o regiune cu tensiuni geopolitice mari în care Rusia a intervenit militar (foste republici sovietice (ex. Ucraina, Georgia)). Plus, prezența trupelor rusești în Transnistria reprezintă o sursă constantă de instabilitate și amenințare pentru securitatea Moldovei. Pentru a face față amenințărilor și riscurilor în adresa securității naționale, țara noastră are nevoie de sprijin și asistență Internațională. Astfel, NATO este unul de partenerii noștri care ne oferă sprijin în domeniul militar, tehnologic și programe de modernizare a armatei, dificil de obținut în afara platformei de parteneriat oferit de Alianța. Moldova este deja membră a Parteneriatului pentru Pace (PfP) al NATO, beneficiind de cooperare și asistență fără a fi membru deplin. NATO alocă fonduri pentru proiecte specifice de securitate și programe de cooperare care vizează consolidarea capacităților de apărare. Plus, NATO facilitează colaborarea regională între Moldova și alte țări partenere, ceea ce poate spori securitatea regiunii. Colaborarea cu NATO consolidează parteneriatele strategice și integrează Moldova într-un sistem de securitate colectivă eficient și favorizează asistență pentru îndeplinirea reformelor politice, economice și militare necesare în dezideratul nostru de integrare europeană. Totuși, suportul NATO oferă avantaje unice, cum ar fi sprijin tehnologic avansat, programe de instruire, care ar putea fi dificil de replicat prin alte mijloace.

Republica Moldova este un stat suveran și independent și singură decide gradul de cooperare multilaterală și bilaterală care să fie în favoarea intereselor sale naționale de securitate.

Capacitățile de apărare ale Republicii Moldova sunt limitate, având buget de apărare modest și forțe armate slab echipate, insuficiente pentru a face față amenințărilor regionale. Fără sprijinul unei Alianțe militare puternice, precum NATO, dar și a țărilor membre NATO, capacitatea Moldovei de a se apăra împotriva unei agresiuni externe este redusă.

FALS: NATO aduce război

Grăuntele de adevăr: În această narațiune falsă constă în faptul că acțiunile și extinderea NATO pot provoca percepții de amenințare și reacții negative din partea altor actori internaționali, în special Rusia. De asemenea, intervențiile militare ale NATO, deși având scopuri defensive și umanitare, pot fi percepute de unele părți ca acte de agresiune, alimentând astfel narative critice. Unele intervenții NATO au fost criticate la nivel internațional, inclusiv în ceea ce privește metodele și impactul asupra populațiilor civile. Totuși, aceste aspecte nu diminuează rolul principal al NATO de a proteja membrii săi și de a menține stabilitatea internațională.

Adevăr/Realitate: Narativul fals ignoră rolul defensiv și stabilizator al alianței. NATO care a fost esențială în prevenirea și rezolvarea conflictelor, promovarea stabilității și sprijinirea partenerilor săi. Prin angajamentul său față de apărarea colectivă, diplomatie și reforme, NATO contribuie la menținerea păcii și securității globale, mai degrabă decât la inițierea războaielor.

NATO este o alianță defensivă creată pentru a proteja membrii săi împotriva agresiunilor externe. Articolul 5 al Tratatului NATO afirmă că un atac asupra unui membru este considerat un atac asupra tuturor, descurajând astfel potențialii agresori și contribuind la menținerea păcii și stabilității. În istoria sa, NATO a intervenit pentru a opri genocidul și a stabiliza Balcanii în timpul războaielor din fosta Iugoslavie și a condus operațiuni în Afganistan după atacurile din 11 septembrie 2001 pentru a elimina amenințările teroriste sub un mandat ONU. Prin programul Parteneriat pentru Pace (PfP), NATO colaborează cu țări partenere pentru a dezvolta capacitățile de apărare și a promova reformele democratice și statul de drept, contribuind astfel la stabilitatea regională. În plus, NATO a oferit asistență umanitară și sprijin logistic în timpul crizelor internaționale. În fața agresiunii ruse împotriva Ucrainei, prezența NATO în Europa de Est a fost întărită pentru a proteja statele membre și partenere, iar NATO este activă în lupta împotriva terorismului, colaborând pentru a preveni și răspunde la amenințările teroriste. NATO a încercat să mențină dialogul și cooperarea cu Rusia prin Consiliul NATO-Rusia, chiar și în perioada de tensiuni crescute, promovând soluții diplomatice la problemele de securitate. NATO colaborează cu multe țări partenere și organizații internaționale pentru a aborda provocările globale și a preveni conflictele.

Sursele Narativelor False

Rusia joacă un rol major în răspândirea acestor narațiuni prin media controlată și campanii de dezinformare. Sursele media rusești sunt principalele canale de distribuție a acestor mituri în Moldova.

Impactul Narativelor False

Narativele false despre NATO au avut un impact profund asupra Republicii Moldova, contribuind la dezinformarea publicului și influențând deciziile politice naționale, au contribuit la creșterea temerilor și a nesiguranței în rândul populației, ceea ce a făcut ca peste 60% de cetateni ai Republicii Moldova să fie împotriva ideii de a se alătura NATO și de a coopera cu Alianța. Într-un final, pe termen mediu și lung se resimte și se va vedea impactul pentru reformarea asectorului de securitate și apărare, NATO fiind unul din partenerii importanți de dezvoltare în domeniul securității și apărării.

Soluții

- *Educație și informare. Lansarea de campanii de informare pentru educarea publicului despre NATO și beneficiile parteneriatului. Implicarea societății civile și a ONG-urilor în aceste eforturi.*
- *Colaborarea cu NATO pentru a primi sprijin în combaterea dezinformării, dezvoltarea culturii de securitate. Parteneriate regionale pentru a împărtăși bune practici și resurse.*
- *Dezvoltarea unei strategii de comunicare guvernamentală eficientă. Promovarea transparenței și a dialogului deschis cu cetățenii pentru a demonta miturile despre NATO.*

Recomandări:

- ▶ Implementarea de campanii de informare pe termen scurt și organizarea de dialoguri cu comunitățile locale pentru a clarifica beneficiile parteneriatului cu NATO.
- ▶ Lansarea de campanii de informare pentru educarea publicului despre NATO și beneficiile parteneriatului. Implicarea societății civile și a ONG-urilor în aceste eforturi.
- ▶ Introducerea de module educaționale despre NATO în școli și crearea unui sistem de monitorizare a percepției publice pentru a ajusta strategiile de informare.
- ▶ Educație și informare publică.
- ▶ Asigurarea că informațiile despre securitate și apărare sunt prezentate într-un mod accesibil și ușor de înțeles este o provocare. Modulele interactive de instruire pot ajuta la îmbunătățirea comunicării și înțelegerii.
- ▶ În ansamblu, educația privind securitatea și apărarea trebuie să fie adaptabilă, actualizată și să răspundă nevoilor în continuă schimbare ale societății și mediului global.
- ▶ Colaborarea cu NATO pentru a primi sprijin în combaterea dezinformării. Parteneriate regionale pentru a împărtăși bune practici și resurse.

Concluzii: Analiza arată că narațiunile false despre NATO au un impact negativ semnificativ asupra percepțiilor publice și a securității naționale a Moldovei. Este crucial să acționăm acum pentru a corecta aceste percepții și a îmbunătăți relațiile cu NATO. Mobilizarea guvernului, societății civile și partenerilor internaționali este esențială.

În ultimii ani, Republica Moldova a devenit un teren fertil pentru campaniile de dezinformare axate pe subiectul Uniunii Europene, fenomen care influențează semnificativ percepțiile publice și orientarea politică a țării [15]. Într-o perioadă crucială în care Moldova și-a consolidat aspirațiile pro-europene, campaniile de dezinformare urmăresc să submineze încrederea cetățenilor în parcursul european, să intensifice teama de pierdere a suveranității și să alimenteze incertitudinea economică. Aceste narative false se răspândesc printr-o gamă largă de canale media, de la televiziuni până la rețelele de socializare, accentuând un discurs care reflectă fricile adânc înrădăcinate în societatea moldovenească.

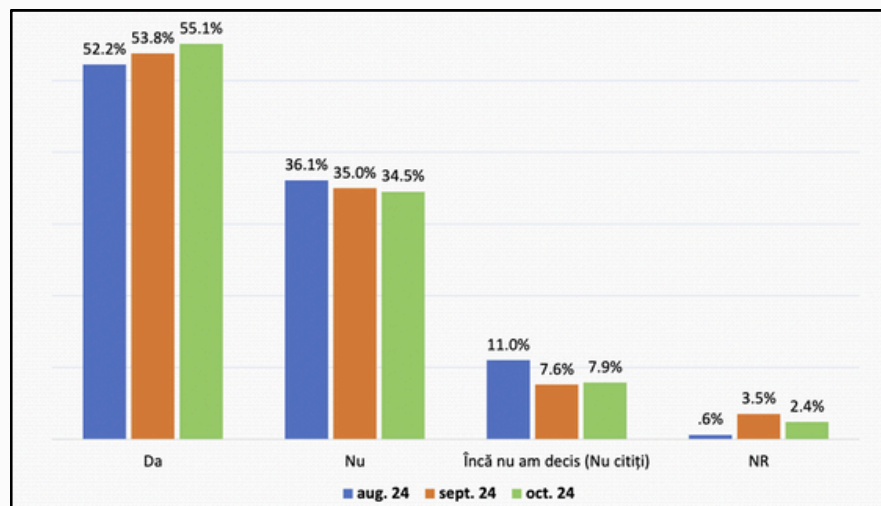
Sondajele recente au arătat că majoritatea cetățenilor moldoveni susțin aderarea la UE [16], dar un segment considerabil al populației rămâne influențat de idei eronate, adesea propagate de actori interni și externi care au interese contrare acestui proces de integrare. Dezinformarea exploatează o serie de vulnerabilități sociale și economice, de la istorica influență rusească, până la frica de schimbări culturale și presiuni geopolitice. Prin tehnici de manipulare bine orchestrate, precum repetarea mesajelor, exploatarea unor „grăunțe de adevăr” și polarizarea societății, campaniile de dezinformare își ating scopul de a crea confuzie, de a fragmenta opinia publică și de a submina procesul democratic.

În continuare o să analizăm impactul acestor campanii de dezinformare asupra percepțiilor publice din Moldova privind UE, explorând atât mecanismele utilizate pentru diseminarea mesajelor false, cât și consecințele sociale și politice.

Într-un context în care Moldova se confruntă cu atacuri hibride majore, este important să înțelegem cum dezinformarea influențează încrederea publicului și viitorul european al țării.

Cum narativele au afectat referendum UE?

Referendumul constituțional din 20 octombrie privind aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană a marcat un moment decisiv în orientarea politică și socială a țării. Deși majoritatea cetățenilor care au participat la referendum au votat „Da” [16], așa cum au arătat sondajele preliminare, campaniile de dezinformare au influențat semnificativ atât intenția de vot, cât și participarea generală.

Sursa: Sondaj CBS Axa și WatchDog

Întrebarea care va fi în buletinul de vot pentru referendumul din 20 octombrie va suna în felul următor - „Susțineți modificarea Constituției în vederea aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană?”. Cum veți vota?

[15] https://pisa.md/wp-content/uploads/2024/03/Raport_PISA_DCAF_SE_2024_ro-1.pdf

[16] Sondaj: Opțiune certă pro-UE a moldovenilor.

<https://www.dw.com/ro/sondaj-op%C8%9Biune-cert%C4%83-pro-ue-a-moldovenilor/a-70302780>

[17] <https://watchdog.md/polls/208333/sondaj-socio-politic-octombrie-2024/>

Sondajele realizate înainte de referendum, de CBS Axa și iData, arătau o susținere majoritară pentru integrarea europeană: 55,1% dintre respondenții CBS Research și 47,9% dintre cei ai iData optau pentru „Da” la schimbarea Constituției în vederea aderării la UE. Totuși, o proporție importantă a populației era încă indecisă sau a ales să nu participe, ceea ce reflectă impactul profund al narativelor false. Sondajul CBS Research menționa că 7,9% nu s-au decis, iar 2,4% nu au răspuns. Similar, iData a raportat că 12% erau indeciși, iar 13,5% au declarat că nu vor merge la vot.

Dezinformarea a exploatat temeri și nesiguranțe bine înrădăcinate în societatea moldovenească, precum pierderea suveranității, teama de represalii din partea Rusiei și riscurile economice asociate aderării. Aceste teme au fost intensificate prin tehnici precum repetarea constantă a mesajelor în spațiul media și exploatarea unui „grăunte de adevăr”, amplificând neîncrederea în integrarea europeană.

Impactul dezinformării s-a tradus printr-o rată înaltă a persoanelor care au votat “Nu” la referendu, precum și printr-o fragmentare a opiniei publice. Astfel, narativele false au reușit să descurajeze o parte din electoratul favorabil aderării și să semene neîncredere în rândul celor indeciși. Deși rezultatul final a fost un vot „Da” la limită pentru aderare, efectele dezinformării asupra procesului democratic subliniază necesitatea unor campanii de informare corectă și accesibilă, capabile să contracareze dezinformarea și să susțină un discurs public sănătos și transparent despre viitorul european al Moldovei.

În continuare vă prezentăm un set de narațiuni false despre UE:

NARATIVELE FALSE DESPRE UNIUNEA EUROPEANĂ

FALS 1: „UE nu-și mai poate permite extinderea pentru că nu mai are resurse”

Grăunte de adevăr: Finanțele UE sunt într-adevăr alocate cu atenție, iar procesul de extindere presupune resurse considerabile pentru integrarea noilor membri.

Realitate: UE continuă să aloce fonduri pentru extindere, în special pentru statele candidate din Europa de Est și Balcanii de Vest. Extinderea este o prioritate strategică, iar bugetul UE prevede granturi și fonduri de pre-aderare pentru reformele necesare. Limitarea resurselor este doar parțial adevărată, iar majoritatea costurilor sunt compensate prin acces la piețe mai mari și stabilitate regională.

FALS 2: Aderarea la UE e aderarea la NATO

Grăunte de adevăr: Multe țări UE sunt și membre NATO, iar UE și NATO colaborează pe teme de securitate și apărare.

Realitate: Aderarea la UE și NATO sunt procese distincte, fără condiționare reciprocă. Țări ca Austria, Irlanda și Suedia au menținut neutralitatea fără a fi membre NATO, chiar dacă sunt parte din UE. Această narațiune ignoră faptul că politica de apărare a UE este autonomă, iar statele membre pot opta pentru neutralitate, în special dacă se confruntă cu presiuni geopolitice, cum este cazul Moldovei.

FALS 3: „UE nu-i mai oferă granturi R. Moldova, ci doar credite la dobânzi exorbitante”

Grăunte de adevăr: Unele programe includ împrumuturi cu dobânzi foarte mici, dar granturile și fondurile sunt principalele instrumente de sprijin pentru țări ca Moldova.

Realitate: UE continuă să ofere granturi și fonduri nerambursabile pentru a susține reformele și proiectele de dezvoltare. Creditele sunt oferite de regulă ca parte a unor pachete de asistență macrofinanciară, în condiții mult mai favorabile decât pe piața internațională, iar acestea susțin stabilitatea financiară a țărilor partenere.

FALS 4: „Moldova va pierde controlul asupra propriilor resurse”

Grăunte de adevăr: Intrarea în UE presupune standarde comune și o piață unică ce include reglementări economice.

Realitate: Resursele naționale rămân sub controlul autorităților statului membru. Aderarea la UE presupune beneficii comerciale și acces la fonduri pentru dezvoltare economică, nu cedarea resurselor strategice. Moldova ar păstra controlul asupra resurselor sale naturale și ar beneficia de acces pe o piață extinsă.

FALS 5: UE împinge Moldova în conflict cu Rusia

Grăunte de adevăr: Apropierea Moldovei de UE și aspirațiile sale de integrare pot influența relațiile cu Rusia, care manifestă opoziție față de extinderea UE și NATO.

Realitate: UE nu are o politică de conflict cu Rusia, ci susține dialogul și cooperarea, inclusiv în vecinătatea sa estică. UE promovează stabilitatea și democrația, iar Moldova are dreptul suveran să-și decidă viitorul geopolitic. Aderarea la UE nu echivalează cu o alianță militară, astfel încât premisele de conflict sunt false și nu reflectă intențiile sau politicile UE.

Fricile exploatate de narativele false

O parte din populația Moldovei se teme că aderarea la UE va duce la pierderea controlului asupra resurselor și deciziilor naționale. Narrativele false amplifică această frică prin idei că UE ar impune măsuri care ar reduce influența guvernului și ar afecta suveranitatea națională.

Proximitatea geografică a Rusiei și dependența economică a Moldovei de resursele rusești, în special gazele naturale, creează o frică de represalii economice sau politice din partea Rusiei. Aceasta este exploatată de narrative care sugerează că aderarea la UE ar pune Moldova în conflict cu Rusia și ar atrage o reacție similară cu cea din Ucraina.

Narativele false despre granturile și creditele UE speculează o anxietate economică în Moldova, sugerând că UE oferă doar credite cu dobânzi mari. Asta alimentează teama că țara s-ar îndatora și ar deveni vulnerabilă la control economic extern.

Există o teamă că integrarea în UE ar duce la modificări culturale și sociale, percepute ca incompatibile cu tradițiile locale. Aceasta este adesea exploatată prin narrative false despre „pierderi ale valorilor naționale” odată cu aderarea.

Tehnici Utilizate	Descrierea tehnicilor utilizate
Emoționalizarea mesajelor	Mesaje simplificate și emoționalizate pentru a amplifica fricile
Exploatarea unui grăunte de adevăr	Includerea unui element de adevăr distorsionat pentru credibilitate
Utilizarea rețelelor de socializare și a conturilor false	Folosirea conturilor false și a rețelelor de bot-uri pentru răspândire
Repetiția mesajelor prin canale multiple	Repetarea pe multiple canale pentru a crea un consens aparent
Polarizarea societății	Crearea de opoziții care divizează și polarizează opinia publică

Sursele narativelor false

- Surse media rusești și canale pro-ruse sunt principalele surse care diseminează constant mesaje împotriva integrării europene. Acestea folosesc televiziunea, social media și platformele de știri online pentru a promova idei anti-UE, prezentând UE ca o forță străină ce ar urmări controlul resurselor Moldovei sau subminarea economiei naționale [18].
- Partidele și personalitățile politice care promovează o agendă prorusă sunt adesea asociate cu difuzarea acestor narative. Prin discursuri publice și declarații, aceste partide susțin idei de independență față de UE, prezentând integrarea europeană ca o pierdere a suveranității și controlului asupra deciziilor naționale.
- Campaniile pe social media, adesea coordonate cu ajutorul unor conturi false sau rețele de bot-uri, amplifică aceste mesaje. Se folosește o retorică simplificată și emoțională pentru a ajunge la un public cât mai larg, în special la tineri și la populația rurală.
- Nevoia de informare obiectivă și echilibrată este uneori acoperită de narative false din cauza absenței unor surse verificate sau a unor campanii guvernamentale de informare. Aceasta permite dezinformarea să câștige tracțiune.
- UE riscă să fie percepută negativ. Imaginea UE ar putea deveni sinonimă cu o amenințare la adresa suveranității și resurselor țării, ceea ce va afecta relațiile diplomatice și sprijinul european pentru Moldova.

Impactul narativelor false

- Narativele false pot influența opinia publică, scăzând sprijinul populației pentru aderarea la UE. Pe termen lung, acest lucru poate afecta stabilitatea politică și direcția pro-europeană a guvernării moldovenești, reducându-i capacitatea de a implementa reformele necesare pentru integrare.

[18] TOP 22 de falsuri ale anului 2022. <https://stopfals.md/ro/article/top-22-de-falsuri-ale-anului-2022-180733>

- Aceste narative creează diviziuni între segmentele pro-europene și cele pro-ruse din societate, crescând tensiunile și polarizarea socială. Această diviziune poate fi exploatată de grupuri de interese pentru a manipula și controla opinia publică [19].
- O populație influențată de dezinformare tinde să aibă mai puțină încredere în autoritățile publice și în angajamentele internaționale. Astfel, narativele false pot submina eforturile Moldovei de a-și consolida democrația și statul de drept.
- Dacă narativele false continuă să se propage fără intervenție, UE riscă să fie percepută negativ. Imaginea UE ar putea deveni sinonimă cu o amenințare la adresa suveranității și resurselor țării, ceea ce va afecta relațiile diplomatice și sprijinul european pentru Moldova.

Soluții

1. Lansarea de campanii de informare publică axate pe demontarea miturilor și promovarea beneficiilor aderării la UE. Aceasta poate include colaborarea cu organizațiile de fact-checking și promovarea informațiilor verificate în spațiul online și offline.
2. Implicarea organizațiilor neguvernamentale și a partenerilor europeni în campanii de conștientizare și informare. Parteneriatele pot sprijini instruirea jurnaliștilor, educarea publicului despre UE și consolidarea rezilienței față de dezinformare.
3. Dezvoltarea unei strategii clare pentru comunicarea avantajelor integrării europene și a cooperării economice, politice și de securitate cu UE. Mesajele trebuie să fie accesibile, adresate atât mediului urban, cât și rural, și să abordeze direct preocupările publicului.
4. Utilizarea tehnologiei și a experților pentru a monitoriza și a combate campaniile

Recomandări:

- Introducerea unui modul educativ despre Uniunea Europeană în școli, pentru a asigura cunoașterea corectă a funcționării și beneficiilor integrării europene.
- Implementarea unor campanii de informare pe termen lung pentru a asigura continuitatea mesajelor pro-europene și pentru a combate în mod eficient dezinformarea. Este important ca aceste campanii să fie accesibile tuturor categoriilor sociale, adaptate specificului fiecărui segment al publicului.
- Organizarea de evenimente, dezbateri și dialoguri publice, la care să participe și reprezentanți ai UE, pentru a discuta direct cu cetățenii și a le răspunde la întrebări. Aceste acțiuni pot reduce suspiciunile și pot crește gradul de înțelegere.
- Încurajarea și finanțarea jurnalismului de investigație și a surselor de informare independente. Un jurnalism de calitate poate contribui la demontarea narațiunilor false și la furnizarea unei alternative de informare corecte și echilibrate.

[19] Chifu Iulian. Război informațional: tipizarea agresiunii informaționale a Federației Ruse. București: ISPRI, 2016

- ▶ Lansarea unor inițiative publice care să explice diferențele între UE și NATO, avantajele integrării și menținerea suveranității naționale.
- ▶ Colaborarea cu fact-checkeri locali și platforme online pentru a combate dezinformarea și pentru a clarifica beneficiile integrării europene.
- ▶ Autoritățile moldovenești și organizațiile de societate civilă ar putea dezvolta o strategie transparentă de dialog și informare despre avantajele și realitățile relațiilor cu UE, precum și despre suveranitatea și resursele economice naționale.
- ▶ Cooperarea cu platformele social media pentru a informa despre particularitățile dezinformării în mediul online și stabilirea unor parteneriate bazate pe informații și distribuire de expertiză.

Materialul este realizat în cadrul proiectului "Combaterea dezinformării: răspunsul societății civile la narațiunile false despre NATO și UE", implementat de Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare, cu sprijinul Ambasadei Lituaniei în Republica Moldova și LT AID/Cooperarea Lituaniană pentru Dezvoltare.